Bilaga 4: Rekommendationer med råd om rådgivning vid riskbruk av alkohol enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i landstingens/regionernas Rek-listor och andra till Rek-listorna relaterade dokument 2017

Version 2018-03-21

Kommentarer kring Diagnoser/tillstånd i blå text i kolumnen nedan:
Diagnoser/tillstånd som endast kommenteras i särskilt kapitel/avsnitt om ALKOHOLBEROENDE/PROBLEM i Rek-listorna eller andra till Rek-listorna relaterade dokument och som avser RISKBRUK

Kommentarer om kategorisering av diagnoser/tillstånd:
Diagnoser/tillstånd i både Rek-listor och andra till Rek-listorna relaterade dokument kategoriserade
Rek (diagnos/tillstånd) i rött = Diagnoser/tillstånd med prioritet 1-3 för RISKBRUK AV ALKOHOL enligt enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder
Rek (diagnos/tillstånd) i svart = Andra diagnoser/tillstånd än med prioritet 1-3 för RISKBRUK AV ALKOHOL enligt enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder
Understrukna diagnoser/tillstånd i rött eller svart = Diagnoser/tillstånd som ingår i Primärvårdskvalitet
Ljusblått lodrätt fält = Diagnoser/tillstånd som endast kommenteras i särskilt kapitel/avsnitt om ALKOHOLBEROENDE/PROBLEM i Rek-listorna eller andra till Rek-listorna relaterade dokument och som avser RISKBRUK

Landsting/region: 1) Rek-lista 2) Andra till Ref-listan relaterade dokument	Riskbruk av alkohol *- sökord "riskbruk" och "alkohol"* (*men inte alkoholberoende/problem*)	1) Rek-lista	1) Rek-lista med rek vid riskbruk av alkohol	2) Andra dokument	2) Andra dokument med rek vid riskbruk av alkohol	Rek Astros	Rek Cancer/NR	Rek Demens	Rek Diabetes/NR	Rek Genomgå operation/NR	Rek Gikt	Rek Graviditet + Småbarnsföräldrar/NR	Rek Gynekologi (ej graviditet)	Rek Hjärt- kärlsjukdom (generellt)/NR	Rek Blodfettsrubningar/NR	Rek Hjärtsvikt	Rek Högt Blodtryck/NR	Rek Kranskärlssjukdom/NR	Rek TIA/stroke	Rek annan hjärtkärlsjukdom	*Summa Rek Hjärt- kärlsjukdom enl NR (kolumn O+P+R)*	Rek Hudsjukdom/NR	Rek Huvudvärk	Rek Kronisk smärta NR	Rek Leverpåverkan/NR	Rek Astma/NR	Rek KOL/NR	Rek annan lungsjukdom/NR	*Summa Rek Lungsjukdom enl NR (kolumn AA + AB + AC)*	Rek Mage-tarm	Rek Munhåla	Rek Neurologi	Rek Osteoporos	Rek Psykiatri - generellt	Rek Depression/ångest/NR	Rek Schizofreni/NR	Rek annan psykiatrisk sjukdom	*Summa Rek Psykiatri enl NR (kolumn AJ + AK)*	Rek Restless Legs Syndrome (RLS)	Rek Reumatoid artrit (RA)	Rek Äldre	Rek Övervikt/fetma/NR	Rek övriga diagnoser/tillstånd	*Rek övriga diagnoser/tillstånd - specificerat*
Blekinge **1) Rekommenderade läkemedel 2017** **2) Rekommenderade läkemedel. Bakgrundsmaterial, 2017**	**Blekinge 1-2), Riskbruk** **1) Rekommenderade läkemedel 2017** - ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol **2) Rekommenderade läkemedel. Bakgrundsmaterial, 2017** **Rörelseapparaten/Smärta/Gikt** - Behandling består av 4 huvudsakliga linjer .. Livsstilsförändringar, som består av att undvika produkter som orsakar ökad uratproduktion. *Undvika alkohol, särskilt öl.* **Diabetes, Endokrinologi och Hematologi/Osteoporos** - Relativa/svagare riskfaktorer: .. *Hög alkoholkonsumtion.* **Hjärta Kärl/Hyperkolesterolemi** - .. triglycerider (stiger) vid .. *alkoholöverkonsumtion* .. **Mun Mage Tarm/ 1) Gastroesofageal refluxsjukdom (GERD)** - Livsstilsförändringar: .. *Undvik .. alkohol;* **2) Ulcusprofylax ..** Riskfaktorer för magsårsblödning: .. *riskbruk av alkohol* kan ge ökad risk för magsår. **Psykiatri/ 1) Sömn** - Exempel på sömnhygieniska åtgärder är .. *undvik* .. *alkohol 2 timmar före det att du går och lägger dig* .. Ett flertal somatiska och psykiska tillstånd är kopplade till ökad risk för sömnstörningar. Hit hör bland annat .. *alkoholöverkonsumtion/missbruk* ..; **2) Ångestsyndrom/Social fobi** - Ett inte ovanligt sätt att självmedicinera är med *alkohol* .. ; **3) Behandling av gravida och ammande** - Obehandlad **psykisk sjukdom** under graviditet är kopplat till en högre användning av beroendeframkallande medel inklusive *alkohol* .. än hos friska.	0	0	1	1						1				1	,					1									1			1	1	1		1	1						
Dalarna **1) Terapirekommendationer 2016-2017. Råd och rekommendationer för läkemedelsanvändning**	**Dalarna, Riskbruk** **Hjärt-kärlsjukdomar/Hypertoni** - Livsstilsåtgärder i form av .. *minskning av högt alkoholintag* är basen för all behandling av högt blodtryck .. Icke farmakologisk behandling .. *Hög alkoholkonsumtion* är associerat med högt blodtryck. *Minskat intag* sänker blodtrycket. Intagets fördelning över veckans dagar är av betydelse. *Hög konsumtion enstaka dagar* är skadligt och ökar risken för **stroke.** **Psykiatriska tillstånd/ 1) Depression** - Beakta *komplicerande alkoholanvändning;* **2) Missbruk och beroende** - *Alkoholbruk bör övervägas som differentialdiagnos vid sjukdomssymtom så som ökad trötthet, sömnsvårigheter, ångest,* depression, *hjärtklappning (ibland förmaksflimmer), magbesvär, högt blodtryck (jf a diastoliskt). Även vid avvikande leverprover .. bör alkoholbruk övervägas. För att säkert veta behövs samtal kring alkohol och ofta alkoholspecifika prover.* **Reumatiska sjukdomar/Gikt** - Vid gikt bör man se över livsstilsfaktorer så som .. *alkohol* ..	1	1	0	0						1						1		1	1	1				1					1					1		1	1					1	Missbruk och beroende
Gotland **1) Förårdeslistu medikamentar. Rekommenderade Läkemedel 2017**	**Gotland, Riskbruk av alkohol** *Inledningen sid 3, st 3 4 rader om levnadsvanornas betydelse* **Osteoporos** - *Försiktighet med alkohol.* **Smärta/Gikt** - Kostråd t ex *minska alkohol* ..	1	1	0	0						1																						1												
Gävleborg - del 1 av 2 **1a) Rekommendationer 2017-2018, långversion** **1b) Läkemedel rekommendationer 2017-2018, fickversion** **1c) Läkemedel rekommendationer 2017-2018, app**	**Gävleborg del 1 (1a-b) av 2 (1c), Riskbruk** **1a) Läkemedel Rekommendationer 2017-2018 - lång version** **Neurologi 1) /Huvudvärk Migrän** - Migränframkallande faktorer kan vara .. *alkohol* ..; **2) Restlegs legs (RLG**) - Vid lindriga besvär kan icke-farmakologisk behandling prövas .. *alkohol* kan försämra RLS . **Osteoporos** - Basutredning vid osteoporos .. *alkoholvanor* .. **Psykiatri/Alkohol- och andra drogproblem** - Många patienter söker läkare för symtom, hälsoproblem eller sjukdomar som beror på *hög alkoholkonsumtion* . Vid hypertoni, magbesvär, diffusa ryggbesvär, långdragna värktillstånd, nervösa besvär, oro, depressioner, sömnsvårigheter, långvarig bensodiazepinmedicinering, upprepade kroppsskador och täta infektioner är *hög alkoholkonsumtion* vanlig och kan ofta vara huvudorsak till tillståndet. *Hög alkoholkonsumtion* är en riskfaktor bland andra. *Det är* därför *viktigt att utreda om alkohol är en bakomliggande orsak till symtomen och/eller sjukdomen och om så är fallet motivera till förändring av dessa vanor.* **1b) Läkemedel Rekommendationer 2017-2018 - fickversion** **Neurologi/Restless legs (RLS**) - Vid lindriga besvär kan icke-farmakologisk behandling prövas .. *alkohol* kan försämra RLS. 1c) **Läkemedel rekommendationer 2017-2018, webbversion av app - se del 2**	1	1	0	0																		1							1			1				1						1	Alkokol- och andra drogproblem (upprepade kroppsskador/täta infektioner)

Landsting/region: 1) Rek-lista 2) Andra till Ref-listan relaterade dokument	Riskbruk av alkohol *- sökord "riskbruk" och "alkohol"* (*men inte alkoholberoende/problem*)	1) Rek-lista	1) Rek-lista med rek vid riskbruk av alkohol	2) Andra dokument	2) Andra dokument med rek vid riskbruk av alkohol	Rek Artros	Rek Cancer/NR	Rek Demens	Rek Diabetes/NR	Rek Genomgå operation/NR	Rek Gikt	Rek Graviditet + Småbarnsföräldrar/NR	Rek Gynekologi (ej graviditet)	Rek Hjärt- kärlsjukdom (generellt)/NR	Rek Blodfettsrubbningar/NR	Rek Hjärtsvikt	Rek Högt blodtryck/NR	Rek Kranskärlssjukdom/NR	Rek TIA/stroke	Rek annan hjärtkärlsjukdom	*Summa Rek Hjärt-kärlsjukdom enl NR (kolumn O+P+R)*	Rek Hudsjukdom/NR	Rek Huvudvärk	Rek Kronisk smärta NR	Rek Leverpåverkan/NR	Rek Astma/NR	Rek KOL/NR	Rek annan lungsjukdom/NR	*Summa Rek Lungsjukdom enl NR (kolumn AA + AB + AC)*	Rek Mage-tarm	Rek Munhåla	Rek Neurologi	Rek Osteoporos	Rek Psykiatri - generellt	Rek Depression/ångest/NR	Rek Schizofreni/NR	Rek annan psykiatrisk sjukdom	*Summa Rek Psykiatri enl NR (kolumn AJ + AK)*	Rek Restless Legs Syndrome (RLS)	Rek Reumatoid artrit (RA)	Rek Äldre	Rek övriga diagnoser/fetma/NR	Rek övriga diagnoser/tillstånd	*Rek övriga diagnoser/tillstånd - specificerat*
Gävleborg - del 2 av 2 **1a) Rekommendationer 2017-2018, långversion** **1b) Läkemedel rekommendationer 2017-2018, fickversion** **1c) Läkemedel rekommendationer 2017-2018, app**	**Gävleborg del 2 (1a-b) av 2 (1c), Riskbruk** **1c) Läkemedel rekommendationer 2017-2018, webbversion av app** Sjukdomsförebyggande metoder: Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande (NR) metoder ger stöd till evidensbaserade åtgärder för att motivera personer med ohälsosamma levnadsvanor .. till förändring. .. (Anm: Texten nedan är omarbetad och förkortad). Diagnosspecifika rekommendationer vid *riskbruk alkohol* : För vissa grupper är *riskbruk av alkohol* mer riskfyllt än för andra, det är särskilt angeläget att erbjuda rådgivande samtal. Exempel på högriskgrupper är **unga vuxna (18-29 år)** (och de flesta grupper som nämns nedan). Rekommendation om *rådgivande samtal (prio 2)* ges vid **Högt blodtryck** och för **Gravida.** Rekommendation om *rådgivande samtal (prio 3)* ges vid **Leverpåverkan; Övervikt/fetma; Hjärt-kärlsjukdom/ 1) Hjärt-kärlsjukdom, 2) Högt blodtryck, 3) Blodfettsrubbning; Cancer; Psykiatri/ 1) Schizofreni, 2) Depression och ångest; Kronisk smärta; Operation; Hudsjukdom** och för **föräldrar eller andra vårdnadshavare till späd- och småbarn**. Rekommendation om *kvalificerat rådgivande samtal (prio 4)* ges vid Depression och ångest. Rekommendation om *hänvisning till webb-och datorbaserad rådgivning (prio 4)* ges vid Övervikt/fetma; Hjärt-kärlsjukdom; Cancer; Psykiatri; Smärta; Operation; Hudsjukdom och för Gravida.						1			1		1		1	1		1				1	1		1	1										1	1		1	1			1	1	Unga vuxna (18-29 år)
Halland - del 1 av 2 **1) Terapirekommenationer 2017**	**Halland, Riskbruk del 1 av 2** *Eget kapitel Sjukdomsförebyggande metoder/levnadsvanor (5 sidor) inkl Allmänna råd. Gäller samtliga >2 år. .. Ingen alkohol eller med måtta, d.v.s. max 1 resp. 2 glas vin/dag (♀resp. ♂) samt Råd för spädbarn och vårdnadshavare. .. Undvik all alkohol under graviditet och beakta risken för försämrad omvårdnad och tillsyn av barnet, vid bruk av alkohol.* **Anemi -** *Kontinuerligt alkoholintag* påverkar benmärgen och ger en mognadshämning. **Demenssjukdomar/Alkoholrelaterad demens -** *Alkoholrelaterad demens* är en viktig differentialdiagnos i samband med utredning vid demensmisstanke .. **Diabetes** - Kost .. Ett flertal välgjorda studier framhäver medelhavskost som särskilt fördelaktig vid diabetes. Medelhavskost innebär .. *måttligt med alkohol.* Påminn patienten om att *alkohol* är kaloririkt samt kan medverka till svår hypoglykemi. Var vaksam på *riskbruk av alkohol ..* **Hjärt- och kärlsjukdomar/ 1) Primärprevention av hjärt- och kärlsjukdom/ 1) Livsstil.** En sund livsstil kan minska risken for hjärt-kärlsjukdomar med mer än 50 % .. *Riskbruk av alkohol* är troligen en underskattad orsak till hypertoni. Risken för hjärt- och kärlsjukdom är associerad till *hög alkoholkonsumtion;* **2) Hypertoni** - .. *(man) bör alltid försöka påverka* övriga riskfaktorer - .. *alkoholvanor ..;* **3) Hyperlipidemi -** Indikationen for lipidsänkande behandling med läkemedel måste bedömas med utgångspunkt från *total riskvärdering* avseende hjärt-kärlsjukdom *utifrån alkoholkonsumtion* .. Utredning av lipidstörning .. *utesluta sekundär hyperlipidemi som vid t.ex. hög alkoholkonsumtion ..;* **4) Hjärtsvikt** - Icke icke-farmakologisk behandling .. *Alkohol* kan ha negativ inverkan på hjärtsviktssjukdomen. *Total avhållsamhet från alkohol* gäller vid alkoholkardiomyopati. **Hudsjukdomar/Rosacea** - Triggande faktorer är t.ex. .. *alkohol.* **Led - reuma /Gikt -** Profylax. Urinsyranivån kan sänkas genom .. *minskning av alkoholintag* .. Livsstilsfaktorer som höjer urinsyranivån .. *Alkohol (inte minst öl, även lättöl).* **Mag- och tarmsjukdomar/Gastroesofageal reflux-sjukdom (GERD) -** Livsstilsråd kan vara av stor betydelse såsom .. *alkoholvanor.*	1	1	0	0			1	1		1			1	1	1	1				1	1								1													1	Anemi
Halland - del 2 av 2 **1) Terapirekommenationer 2017**	**Halland, Riskbruk del 2 av 2** **Neurologi/Huvudvärk/ 1) Migrän -** *Försök identifiera och undvika provocerande faktorer. I första hand icke-medikamentella insatser som .. minskat alkoholintag* ; **2) Restless legs (Willis-Ekboms sjukdom)** - I första hand rekommenderas egenvård och livsstilsförändringar, t.ex. *begränsa .. alkohol ;* **3) Sekundärprofylax efter TIA/ischemisk stroke** - För en god sekundärprofylax efter TIA/ischemisk stroke är det av stor betydelse att *identifiera och åtgärda riskfaktorer för återinsjuknande (bl a) .. alkoholkonsumtion.* **Obesitas** - Undersökning och bedömning .. *riskfaktorvärdering .. med tonvikt lagd på: .. Alkoholintag* (inte minst ur energisynpunkt): *1 glas vin (15 cl) ≈ 110 kcal, 1 mellanöl (50 cl) ≈ 250 kcal* .. *Följ upp* levnadsvanorna *vid varje återbesök (.. alkohol*). **Osteoporos -** *Anamnes .. alkoholvanor.* **Psykiatri/ 1) Depression -** *Anamensen .. Uteslut beroende av alkohol* ..; **2) Ångestsyndrom/Panikångest -** Behandling .. *Upplys om den ångestframkallande effekten av t.ex. .. alkohol ..;* **3) Sömnstörningar** - Icke-farmakologisk behandling. Sömnhygieniska råd .. *Undvik .. alkohol sex timmar före sänggående* **; 4) Alkohol och drogproblem - Riskbruk av alkohol** .. Konsumtion under dessa nivåer kan, trots att beroende eller missbruk inte föreligger, leda till hälsoproblem, t ex psykiska besvär, sömnstörningar, hjärt-kärlsjukdom, hypertoni, olycksfall, cancer, suicid, leversjukdom och pankreatit .. Behandling vid alkoholmissbruk eller beroende .. Vid *riskbruk* .. finns evidens för effekt av motiverande samtal, information och upprepade korta återbesök. Bio-feedback .. är ofta användbart vid dessa konsultationer. **Urologi/ED (Erektil Dysfunktion)** - *Anamnes .. alkoholvanor* ..						1											1				1	1	1								1		1		1	1	1			1	1	Alkohol och drogproblem (olycksfall) + Urologi/Erektil Dysfunktion
Jämtland/Härjedalen **1) Z-Läkemedel 2016-2017**	**Jämtland/Härjedalen, Riskbruk** Ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol	1	1	0	0																																							

Landsting/region: 1) Rek-lista 2) Andra till Ref-listan relaterade dokument	Riskbruk av alkohol *- sökord "riskbruk" och "alkohol"* (*men inte alkoholberoende/problem*)	1) Rek-lista	1) Rek-lista med rek vid riskbruk av alkohol	2) Andra dokument	2) Andra dokument med rek vid riskbruk av alkohol	Rek Artros	Rek Cancer/NR	Rek Demens	Rek Diabetes/NR	Rek Genomgå operation/NR	Rek Gikt	Rek Graviditet + Småbarnsföräldrar/NR	Rek Gynekologi (ej graviditet)	Rek Hjärt- kärlsjukdom (generellt)/NR	Rek Blodfettsrubbningar/NR	Rek Hjärtsvikt	Rek Högt blodtryck/NR	Rek Kranskärlssjukdom/NR	Rek TIA/stroke	Rek annan hjärtkärlsjukdom	*Summa Rek Hjärt-kärlsjukdom enl NR (kolumn O+P+R)*	Rek Hudsjukdom/NR	Rek Huvudvärk	Rek Kronisk smärta NR	Rek Leverpåverkan/NR	Rek Astma/NR	Rek KOL/NR	Rek annan lungsjukdom/NR	*Summa Rek Lungsjukdom enl NR (kolumn AA + AB + AC)*	Rek Mage-tarm	Rek Munhåla	Rek Neurologi	Rek Osteoporos	Rek Psykiatri - generellt	Rek Depression/ångest/NR	Rek Schizofreni/NR	Rek annan psykiatrisk sjukdom	*Summa Rek Psykiatri enl NR (kolumn AJ + AK)*	Rek Restless Legs Syndrome (RLS)	Rek Reumatoid artrit (RA)	Rek Äldre	Rek Övervikt/fetma/NR	Rek övriga diagnoser/tillstånd	*Rek övriga diagnoser/tillstånd - specificerat*
Jönköping **2) Fakta - allmänt kliniskt kunskapsstöd**	**Jönköping 2a-c), Riskbruk** *På "Fakta - allmänt kliniskt kunskapsstöd" på nätet finns eget kapitel "Levnadsvanor"* **Diabetes typ 2 – Behandling** .. *Alkohol* .. *Regelbunden måttlig konsumtion av alkohol* är associerad med minskad risk för hjärtkärlsjukdom, så man behöver inte avråda från *alkohol* , men rådgivning måste givetvis ta hänsyn till risk för missbruk .. **Hypertoni - Icke-farmakologisk behandling** .. *Modererad alkoholkonsumtion. Minskat intag av alkohol* har visats kunna sänka blodtrycket. *Intaget bör understiga 25 gram ren alkohol/dygn – motsvarande 3 dl vin eller 8 cl starksprit för män och lite drygt hälften för kvinnor* .	0	0	1	1				1							1				1																							
Kalmar **1) Rekommenderade läkemedel i Kalmar län 2017**	**Kalmar, Riskbruk** **Psykiatri/Sömnstörningar -** *Börja alltid med sömnhygieniska råd (undvik .. alkohol efter kl 18).*	1	1	0	0																															1							
Kronoberg **1) Rekommenderade läkemedel 2017**	**Kronoberg, Riskbruk** *Eget avsnitt "Levnadsvanor – rekommendationer" (4 sidor)* **Diabetes, Hormoner, Vitamin D/Diabetes** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Frakturprevention - Osteoporos** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Gynekologi och Graviditet/Graviditet** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Hjärta-kärl** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Mage-tarm, Obesitas/ 1) Mage-tarm och 2) Obesitas** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol . .* **Munhåla** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Neurologi och stroke/ 1) Migrän** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* ; **2) Restless legs syndrom** - *Informera om möjligt samband med alkohol* .. ; 3) **TIA/Stroke – sekundärprevention** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Obstruktiva lungsjukdomar, Tobaksavvänjning/Obstruktiva lungsjukdomar** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Psykiatri** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..* **Smärta** - *Uppmärksamma påverkbara levnadsvanor: .. alkohol ..*	1	1	0	0				1			1		1					1		1		1	1			1			1	1		1	1					1			1		
Norrbotten **1) Rekommenderade läkemedel 2017**	**Norrbotten, Riskbruk** Ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol	1	1	0	0																																						
Skåne **1) Skånelistan 2017. Rekommenderade läkemedel** **2) Bakgrundmaterial till Skånelistans rekommendationer 2017**	**Skåne 1-2), Riskbruk** **1) Skånelistan 2017** - ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol **2) Bakgrundsmaterial Skånelistan 2017** **Endokrinologi/Diabetes** - Råd om goda levnadsvanor. En viktig roll för vårdteamet vid diabetes är att erbjuda personerna med typ 2-diabetes stöd för att förändra ohälsosamma levnadsvanor .. Praktiska tips. *Broschyren "Goda levnadsvanor gör skillnad" ger möjlighet för patienten att själv testa sina levnadsvanor kring .. alkohol .. samt få olika tips och råd.* **Lipidrubbningar** - Lågt HDL-kolesterol och höga triglycerider ökar var och en risken för hjärt-kärlsjukdom .. triglycerider (stiger) vid .. *alkoholöverkonsumtion ..* **Matsmältningsorgan/Dyspepsi** - Patienter med refluxbesvär .. livsstilsåtgärder är av värde .. *minskad alkoholkonsumtion ..* **Neurologi/Willis-Ekbom sjukdom/Restless legs syndrom (RLS)** - *alkohol* .. kan utlösa eller förvärra RLS. **Osteoporos** - .. ett *högt alkoholintag* förändrar ofta livsstilen med negativ inverkan på benmassa och frakturrisk. **Psykiatri/Schizofreni och schizofreniliknande tillstånd** - Psykotiska symtom kan uppkomma av olika skäl varför det är *viktigt att tänka på differentialdiagnostiska alternativ.* Några viktiga orsaker förutom schizofreni kan vara .. *alkohol.*	1	0	1	1				1						1						1									1			1		1			1	1					

Landsting/region: 1) Rek-lista 2) Andra till Ref-listan relaterade dokument	Riskbruk av alkohol *- sökord "riskbruk" och "alkohol"* (*men inte alkoholberoende/problem*)	1) Rek-lista	1) Rek-lista med rek vid riskbruk av alkohol	2) Andra dokument	2) Andra dokument med rek vid riskbruk av alkohol	Rek Artros	Rek Cancer/NR	Rek Demens	Rek Diabetes/NR	Rek Genomgå operation/NR	Rek Gikt	Rek Graviditet + Småbarnsföräldrar/NR	Rek Gynekologi (ej graviditet)	Rek Hjärt- kärlsjukdom (generellt)/NR	Rek Blodfettsrubningar/NR	Rek Hjärtsvikt	Rek Högt blodtryck/NR	Rek Kranskärlssjukdom/NR	Rek TIA/stroke	Rek annan hjärtkärlsjukdom	*Summa Rek Hjärt-kärlsjukdom enl NR (kolumn O+P+R)*	Rek Hudsjukdom/NR	Rek Huvudvärk	Rek Kronisk smärta NR	Rek Leverpåverkan/NR	Rek Astma/NR	Rek KOL/NR	Rek annan lungsjukdom/NR	*Summa Rek Lungsjukdom enl NR (kolumn AA + AB + AC)*	Rek Mage-tarm	Rek Munhåla	Rek Neurologi	Rek Osteoporos	Rek Psykiatri - generellt	Rek Depression/ångest/NR	Rek Schizofreni/NR	Rek annan psykiatrisk sjukdom	*Summa Rek Psykiatri enl NR (kolumn AJ + AK)*	Rek Restless Legs Syndrome (RLS)	Rek Reumatoid artrit (RA)	Rek Äldre	Rek Övervikt/fetma/NR	Rek övriga diagnoser/tillstånd	*Rek övriga diagnoser/tillstånd - specificerat*
Stockholm **1) Kloka Listan 2017**	**Stockholm, Riskbruk** *Eget avsnitt "Levnadsvanor påverkar vår hälsa" (2 sidor)* **Endokrinologi /Diabetes mellitus** - Hälsosamma levnadsvanor .. *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk.* **Graviditet och amning** - Hälsosamma levnadsvanor .. *Vid graviditet ska alkohol undvikas helt.* **Hjärta och kärl/Tromboemboliprofylax** - *Försök att åtgärda påverkbara riskfaktorer för blödning såsom .. överkonsumtion av alkohol.* **Matsmältningsorgan/Kronisk pankreasinsufficiens** - Hälsosamma levnadsvanor. *Alkohol* kan leda till progress av sjukdomen. *Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk av alkohol.* **Neurologi/ 1) Stroke** - Hälsosamma levnadsvanor. Viktiga livsstilsfaktorer för både primär- och sekundärprevention av TIA/stroke: .. *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk* ; **2) Sekundärprevention efter TIA/ischemisk stroke vid kardiell embolikälla** - *Åtgärda riskfaktorer för blödning såsom .. överkonsumtion av alkohol;* **3) Migrän hos vuxna** - Migrän kan utlösas/förvärras av .. *alkoholkonsumtion;* **4) Epilepsi** – *Patienter med epilepsi ska informeras om att risken för anfall kan öka vid .. intag av alkohol;* **5) Restless legs (RLS)** - Hälsosamma levnadsvanor som kan lindra symtomen. *Minskat alkoholintag* . **Njursjukdomar/Prevention vid medicinsk njursjukdom** - Hälsosamma levnadsvanor .. *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk.* **Onkologi** - Hälsosamma levnadsvanor. Viktiga levnadsvanor för prevention av cancer - *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk.* **Osteoporos** - Hälsosamma levnadsvanor. Viktiga livsstilsfaktorer/åtgärder för prevention och behandling av osteoporos: *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk.* **Psykiatri/Depression** - Hälsosamma levnadsvanor .. *Undvik överkonsumtion av alkohol. Erbjud rådgivande samtal vid riskbruk.* **Smärta och inflammation/Gikt** - Hälsosamma levnadsvanor. *Patienten bör stimuleras till att minimera intaget av alkohol, särskilt öl och sprit ..*	1	1	0	0		1		1		1	1						1	1			1							1			1		1			1	1				1	Prevention vid medicinsk njursjukdom
Sörmland **1) Reklistan 2017. Rekommenderade läkemedel**	**Sörmland, Riskbruk** *Inledningsvis eget kapitel "Levnadsvanor" (3 sidor)* Ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol	0	0	0	0																																							
Uppsala - del 1 av 2 **1) Rekommenderade läkemedel för vuxna 2016-2017**	**Uppsala, Riskbruk del 1 av 2** *Eget kapitel "Levnadsvanor" (8 sidor)* **Mag- & tarmsjukdomar/ 1 + 2) Ulcus + Ulcusprofylax**. Levnadsvanor .. *riskbruk av alkohol* har satts i samband med en ökad risk för ulcus. Man bör därför *bedöma .. alkoholvanor, och vid behov erbjuda patienten stöd till förändring* ; **3 + 4) Typ 1-diabetes + Typ 2-diabetes** - Levnadsvanor .. Man bör .. *regelbundet ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erjuda stöd till förändring* av ohälsosamma levnadsvanor. **Hjärta & Kärl/ 1 + 2 Allmänt + Hjärtsvikt** - Levnadsvanor vid hjärt-kärlsjukdom. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot ohälsosamma levnadsvanor hos patienter med hjärt-kärlsjukdom. *Man bör* därför *regelbundet ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erbjuda stöd till förändring* av ohälsosamma levnadsvanor; **3) Hypertoni** - *Alla hypertoniker ska behandlas med åtgärder kring levnadsvanor, oavsett om läkemedel behövs som tillägg.* I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot ohälsosamma levnadsvanor hos patienter med hypertoni. *Man bör* därför *regelbundet ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erbjuda erbjuda stöd till förändring* av ohälsosamma levnadsvanor; **4) Hyperlipidemi** - Levnadsvanor. *Förändrade levnadsvanor ingår alltid i behandlingen vid hyperlipidemi. En bedömning av .. alkoholvanor .. ska* därför *göras hos dessa patienter. Vid behov erbjuds stöd till förändring.* **Hudsjukdomar/Psoriasis** - Levnadsvanor. *Riskbruk av alkohol* tycks bidra till att utlösa och förvärra psoriasis .. *Bedömning av alkohol-.. bruk bör ingå som del av omhändertagandet hos patienter med psoriasis.*	1	1	0	0				1					1	1	1	1				1	1							1														
Uppsala - del 2 av 2 **1) Rekommenderade läkemedel för vuxna 2016-2017**	**Uppsala, Riskbruk del 2 av 2** **Rörelseapparaten/ 1) Giktprofylax** - *Överväg om urinsyranivån kan sänkas genom .. minskning av alkoholintag* ..; **2) Osteoporos** - Levnadsvanor. .. *riskbruk av alkohol* har en negativ påverkan på bentätheten .. *minskat alkoholintag bör* därför *eftersträvas* .. **Nervsystemet/ 1) Nociceptiv smärta hos äldre** - Levnadsvanor och icke-farmakologisk behandling vid långvarig nociceptiv smärta .. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot *riskbruk av alkohol* hos patienter med smärta. *Man bör* därför *regelbundet ta upp denna fråga och vid behov erbjuda stöd till förändring* ; **2) Neuropatisk smärta** - Levnadsvanor. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot *riskbruk av alkohol hos patienter med smärta* . *Man bör* därför *regelbundet ta upp denna fråga och vid behov erbjuda stöd till förändring* ; **3) Restless legs syndrome (RLS).** Mild RLS. *I första hand rekommenderas icke-farmakologisk behandling (.. undvik .. alkohol ..)* ; **4) Psykos** - Levnadsvanor. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot ohälsosamma levnadsvanor hos patienter med **schizofreni.** *Man bör* därför *regelbundet ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erbjuda stöd till förändring av ohälsosamma levnadsvanor* ; **5) Specifika ångestsyndrom** - Levnadsvanor. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot *riskbruk av alkohol* .. hos patienter med ångest. *Man bör* därför *regelbundet ta upp dessa frågor och vid behov erbjuda stöd till förändring* ; **6) Sömnstörning** - Levnadsvanor. .. *minskat alkoholintag vid riskbruk* .. sömnhygieniska åtgärder med visad effekt vid insomni. *Man bör* därför *ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erbjuda stöd till förändring* ; **7) Depression** - Levnadsvanor. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder ges hög prioritet för insatser riktade mot ohälsosamma levnadsvanor hos patienter med depression. Man bör därför *regelbundet ta upp frågor kring .. alkoholvanor .. och vid behov erbjuda stöd till förändring* av ohälsosamma levnadsvanor**.**										1												1									1		1	1	1	1	1					

Landsting/region: 1) Rek-lista 2) Andra till Ref-listan relaterade dokument	Riskbruk av alkohol *- sökord "riskbruk" och "alkohol"* (*men inte alkoholberoende/problem*)	1) Rek-lista	1) Rek-lista med rek vid riskbruk av alkohol	2) Andra dokument	2) Andra dokument med rek vid riskbruk av alkohol	Rek Artros	Rek Cancer/NR	Rek Demens	Rek Diabetes/NR	Rek Genomgå operation/NR	Rek Gikt	Rek Graviditet + Småbarnsföräldrar/NR	Rek Gynekologi (ej graviditet)	Rek Hjärt- kärlsjukdom (generellt)/NR	Rek Blodfettsrubningar/NR	Rek Hjärtsvikt	Rek Högt blodtryck/NR	Rek Kranskärlssjukdom/NR	Rek TIA/stroke	Rek annan hjärtkärlsjukdom	*Summa Rek Hjärt-kärlsjukdom enl NR (kolumn O+P+R)*	Rek Hudsjukdom/NR	Rek Huvudvärk	Rek Kronisk smärta NR	Rek Leverpåverkan/NR	Rek Astma/NR	Rek KOL/NR	Rek annan lungsjukdom/NR	*Summa Rek Lungsjukdom enl NR (kolumn AA + AB + AC)*	Rek Mage-tarm	Rek Munhåla	Rek Neurologi	Rek Osteoporos	Rek Psykiatri - generellt	Rek Depression/ångest/NR	Rek Schizofrenl/NR	Rek annan psykiatrisk sjukdom	*Summa Rek Psykiatri enl NR (kolumn AJ + AK)*	Rek Restless Legs Syndrome (RLS)	Rek Reumatoid artrit (RA)	Rek Äldre	Rek Övervikt/fetma/NR	Rek övriga diagnoser/tillstånd	*Rek övriga diagnoser/tillstånd - specificerat*
Värmland **1) Rekommenderade läkemedel 2017** **2) Terapirekommendationer senast uppdaterad t o m 2015-2018**	**Värmland, 1-2a-d) Riskbruk** **1) Rekommenderade läkemedel 2017** - ingen rekommendation vid riskbruk **2) Terapirekommendationer** **Typ-2 diabetes** - ingen rekommendation om riskbruk av alkohol **Hjärta-kärl/ 1) Dyslipidemi/Sekundär dyslipidemi -** *Reaktiva orsaker till dyslipidemi bör uteslutas* . Det kan vara .. *överkonsumtion av alkohol* ..; **2) Hjärtsvikt** - Definition och orsaker. .. kronisk hjärtsvikt .. *alkohol* .. andra orsaker; 3) **Hypertoni** - När en hypertoni är konstaterad är det *av vikt att kartlägga* andra riskfaktorer .. Livsstilsfaktorer så som .. *alkoholkonsumtion* .. Icke-farmakologisk behandling: Allmänt preventiva åtgärder vid hypertoni är att *sträva efter .. minska eventuell alkoholöverkonsumtion.* **Osteoporos** - Basbehandling till alla riskindivider består av att *påverka* livsstilsfaktorer såsom .. *alkoholvanor* ..; Primär osteoporos orsakas av .. livsstilsfaktorer som .. *alkohol* .. Riskfaktorer för fraktur. Påverkbara: .. *Högt alkoholbruk under lång tid* .. Icke-farmakologisk behandling. Basbehandling till alla riskindivider består av att *påverka* livsstilsfaktorer såsom .. *alkoholvanor* ..	0	0	1	1				1						1	1	1				1												1											
Västerbotten **1) Terapirekommendationer 2017**	**Västerbotten, Riskbruk** *Eget kapitel "Levnadsvanor 5 sidor, exklusive Fysisk aktivitet som har ett eget kapitel* **Typ 2 diabetes** - Behandlingsmål för blodsocker .. *hög alkoholkonsumtion* innebär också risker vid behandling och *bör beaktas* . **Hjärta - kärl/ 1) Hypertoni -** Livsstilsförändringar för alla individer med manifest blodtryck ≥ 140/90 mmHg .. *högst måttligt alkoholintag;* **2) Hjärtsvikt** - Egenkontroll och råd .. *Begränsat alkoholintag;* **3) Lipidbehandling** - .. *högst måttligt alkoholintag.* **Hud och SDT/Psoriasis** – Psoriasis-livsstilsmottagningar erbjuder patienter rådgivning eller samtal om hälsosamma levnadsvanor. Här ingår .. *riskbruk av alkohol.* **Muskel- och ledsjukdomar/Gikt** - Kända utlösande orsaker bör *om möjligt elimineras .. diskussion med patienten om alkoholvanor.* **Psykiatri/Sömnstörningar** - *alkoholhaltiga drycker* kan störa sömnen.	1	1	0	0				1		1				1	1	1				1	1															1							
Västernorrland **1) Mitt läkemedel 2017. Terapirekommendationer för hälso- och sjukvården i Västernorrland**	**Västernorrland, Riskbruk** *Inledningsvis eget kapitel "Levnadsvanor, rådgivning - allmänna rekommendationer"* (5 sidor) **Diabetes** - Egenkontroll av plasmaglukos .. Täta kontroller .. vid .. *alkoholintag* .. **Mag Tarm/Irritable bowel syndrome, IBS** - Kostråd .. *Var försiktig med .. alkohol* .. **Neurologi/Willis Ekboms sjukdom (Restless legs, RLS)** - Behandling .. stimulantia som .. *alkohol* kan försämra RLS. **Rörelseorganen/Osteoporos** - *Vid riskbedömning är det viktigt att väga in även andra faktorer som .. alkoholvanor.*	1	1	0	0				1																					1			1						1					
Västmanland **1) Basläkemedel 2017. Rekommendationer vid preparatval för vuxna**	**Västmanland, Riskbruk** Ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol	0	0	0	0																																						
Västra Götalandsregionen **1) REKlistan 2017** **2) Informationsmaterial till REKlistan 2017**	**Västra Götalandsregionen 1-2), Riskbruk** **1) REKlistan 2017** **Neurologi/ 1) Sekundärprofylax vid Stroke/TIA -** Terapiråd: *Påverka och behandla riskfaktorer såsom .. alkohol;* **2) Alkoholberoende och nikotinberoende -** Terapiråd: En lång rad sjukdomar kan relateras direkt eller indirekt till *överkonsumtion av alkohol* .. De flesta patienter har en problematik av låg/måttlig svårighetsgrad och kommer enbart identifieras vid aktiv förfrågan eller provtagning .. Screening: *Efterfråga om alkoholkonsumtion förekommer och i vilka mängder.* Många är inte medvetna om den risk de utsätter sig för. Därför *bör det på alla sjukvårdsenheter finnas en rutin för screening.* Vanligen används AUDIT .. *Vid* **lätt/måttligt alkoholberoende alternativt riskabelt hög alkoholkonsumtion***: erbjud hjälp vid den egna enheten med kort rådgivning (10-45 min).* **2) Informationsmaterial till REKlistan 2017** - ingen rekommendatio vid riskbruk av alkohol	1	1	0	0													1																									1	Alkoholberoende (överkonsumtion)
Örebro **1) Rekommenderade läkemedel 2016-2017**	**Örebro, Riskbruk** **Hjärta och kretslopp** - Icke farmakologisk behandling vid kardiovaskulär sjukdom. .. Kostvanor. *Identifiera .. riskbruk av alkohol.* **Nervsystemet/ 1) (Schizofreni)** - Förebyggande av metabola biverkningar vid antipsykotisk medicinering .. För att minska utveckling av hjärt-kärlsjukdom och **diabetes** bör program implementeras för att *förändra riskbeteenden som .. beroende av alkohol .. hos personer med schizofreni* ; **2) Medel vid behandling av beroendetillstånd/Medel vid nikotinberoende** .. Ge rådet att *avstå eller begränsa alkoholintag* eftersom det orsakar många återfall; **3) Alkoholberoende**. Många patienter söker läkare för symtom eller sjukdomar som kan vara utlösta av en *hög alkoholkonsumtion.* Några vanliga hälsoproblem som kan vara *alkoholrelaterade* är hypertoni, dyspepsi, hjärtarytmi, ångest, sömnstörningar och upprepade kroppskador. *Hög alkoholkonsumtion är* en riskfaktor och är därför *viktig att utreda.*	1	1	0	0				1					1			1			1	1									1					1	1	1	1					1	Alkoholberoende (upprepade kroppsskador)
Östergötland **1) Rek-listan 2017**	**Östergötland, Riskbruk** *Egen tryckt skrift "Levnadsvanor. Rekommendationer från Hälsorådet" (5 sidor)* Ingen rekommendation vid riskbruk av alkohol	0	0	0	0																																						
Summeringar		15	14	4	4	0	3	1	10	1	7	3	0	5	7	4	8	0	5	3	11	4	4	4	3	0	1	0	0	10	1	0	10	2	8	3	8	8	7	0	0	3	8	